

Baba er min ride or die

TRAP

Babas gamle hjerte

Namra Saleem

Midnattssol

Mohamed Chakiri

Áhčči, heksene og matriarkatet

Tuula Sharma Vassvik

Hyllest til Baba

Achy Ouafik

Et tårn av chapati og skuffelse

Penny Wayne Claire Kembba

baby crying —
GarageBand editon
Amira Morstaq Ali

Lost Memorial
Siavash Kheirkhah

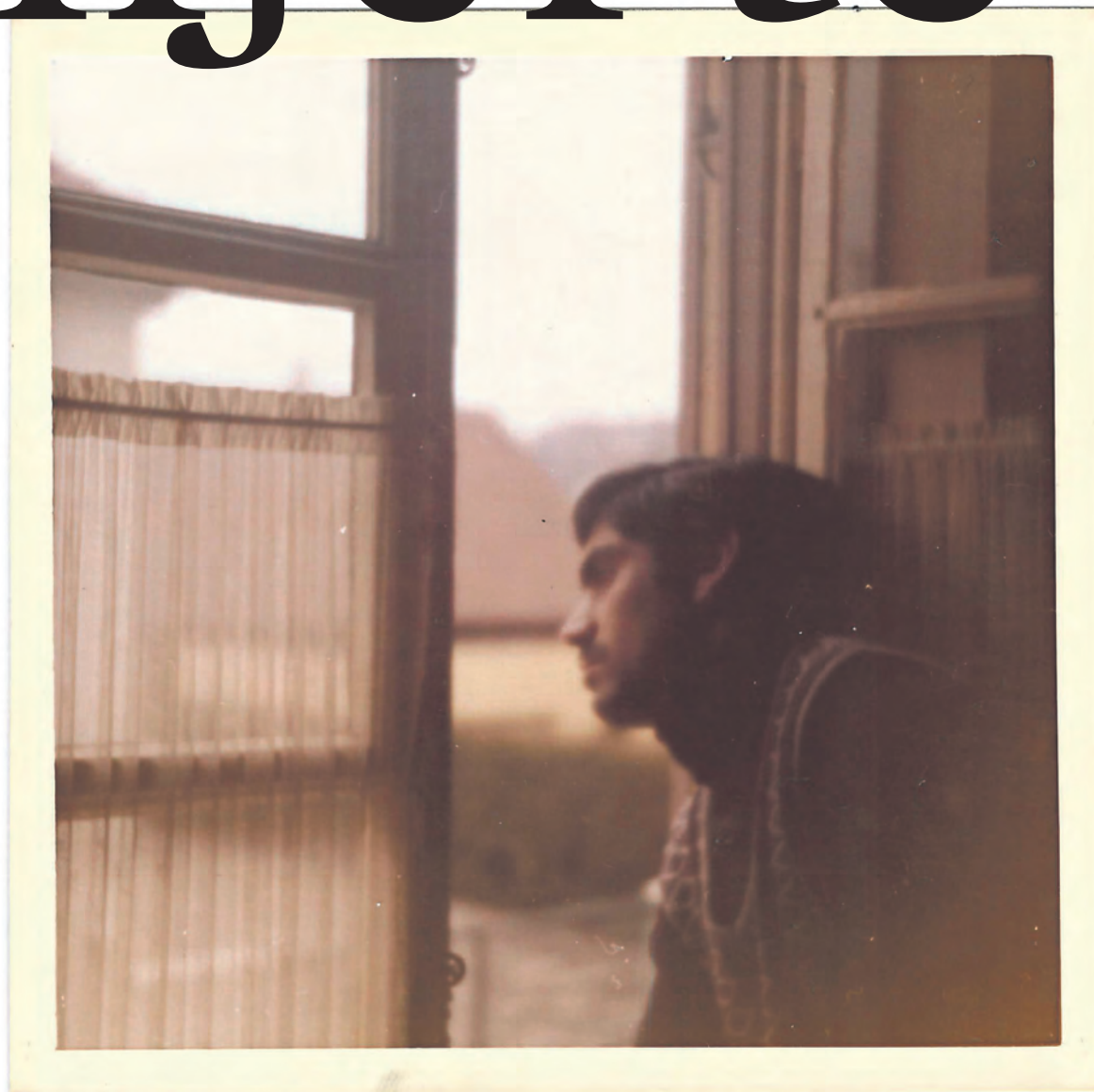
En mosaikk
av en far
Afi Afak Afgun

Samtaler jeg har
og ikke har hatt
med faren min
Teuta Dibrani

Flink Gutt
Marjam Idriss

Bildene i denne teksten er hentet fra fotoalbumet til hennes far, Mohammad Saleem, som også har tatt de fleste bildene

Babas gamle hjerte

Namra Saleem

Namra Saleem er skribent, musiker og redaktør for *10 undersøkelser*. Hun har lang journalistisk erfaring fra NRK, hvor hun i dag jobber som podkastprodusent og formatutvikler. I 2016 debuterte hun med romanen «I morgen vi ler» og har bidratt til antologiene «Ulyd» og «Ibsen: Etter mørkets frembrudd». Namra spiller også i garasjepop-bandet FLTY BRGR GRL og startet nylig opp soloprojektet CRYBABY CLAIRE.

Jeg var i København på koreansk BBQ-restaurant med to venner. Et hipt sted med neonlys på veggen, hvor man griller sin egen mat. Hver bit var et fyrverkeri i munnen og jeg følte jeg hadde the time of my life da jeg oppdaga at familien min hadde prøvd å få tak i meg på telefon. To ubesvarte anrop og en kryptisk SMS.

Familien min har en tendens til å gjøre nettopp dette hvis jeg ikke svarer med en gang, spesielt mora mi. Å mase. Og jeg blir alltid veldig redd for at noe forferdelig har skjedd, men så har det jo (heldigvis) aldri det. Så denne gangen tenkte jeg naturligvis «Jeeez, hvorfor må de alltid gjøre dette?» før jeg unnskyldte meg for vennene mine, forlot bordet og gikk ut av restauranten, ut i kulda.

Jeg ringte opp igjen.

Fordi her er greia, selv om jeg alltid tenker at alt sikkert er i orden, er det vanskelig å ignorere tvilen og angsten man kjenner når familien din har prøvd å få tak i deg flere ganger. Tenk hvis det faktisk har skjedd noe fælt?

Jeg husker fortsatt hvor ekkelt det var å høre at pappa hadde havnet på sykehus. At det var noe med hjertet hans. Det varme, gode hjertet til min pappa. Det gjorde også vondt å høre at faren min flere ganger hadde prøvd å uttrykke at noe føltes galt, uten at de rundt ham skjønnte alvoret. ►

*Foreldrene mine
kommer til å forsvinne
en dag, på ekte.*

Jeg liker å ha kontroll, men dette var en situasjon jeg ikke hadde kontroll over, og det var ubehagelig å kjenne på. At det liksom ikke var noe å gjøre annet enn å gå tilbake og spise koreansk mat som om ingenting hadde skjedd. Maten smakte plutselig ikke like godt som den hadde gjort for ti minutter siden. For ti minutter siden danset jeg mens jeg spiste, jeg lo og alt var magisk. Og nå var jeg bare trist, samtidig som jeg ikke ville være en partypooper. Ikke at vennene mine brydde seg om det. De var ekstremt forståelsesfulle og støttende. Det var den ene fine tingen, at jeg ikke var alene og at de passa på meg.

Men la meg bare si dette, det gikk bra med pappa. Det at han var på sykehuset var en bra ting, for der fikk han jo hjelp, selv om det hadde tatt litt tid før han ble kjørt dit. Pappa klarte seg, men den mannen er gammel. Begge foreldrene min er gamle og en dag kommer de ikke til å eksistere mer. Jeg har alltid visst dette fordi vi har pleid å snakke ganske åpent om døden hjemme. Men, akkurat den kvelden i København, ble alt plutselig så realistisk. Foreldrene mine kommer til å forsvinne en dag, på ekte. ▶

Dette ble starten på avisens tema i år, med *Baba-utgaven* som arbeidstittel. Ideen vokste ut fra nettopp tanken om at foreldrene våre ikke lever for evig, og fra et behov om å forevige noe fra fedrene våre (selv om mødrene også er viktige!). Og dette uavhengig av om man har hatt et godt forhold til sin far eller ikke. For det hadde jo vært fristende å la hele avisa være en hyllest til alle fedre, men realiteten er ofte så mye mer kompleks.

Ideen er også inspirert av min egen far, som kom til Norge for å følge sine drømmer, det var ikke så lett. Og det som fort ble viktigere for pappa enn hans egne drømmer, var at vi barna fikk alle mulighetene han ikke fikk. Det kommer jeg for alltid til å være takknemlig for. Men det må også sies, han var mer enn bare en selvoppofrende far. Han var (og er) et helt menneske. Før vi barna kom prøvde han å få til livet som alle andre. Han tok et fotokurs, han fikk deltidsjobb på pizzarestaurant, han hadde venner og en gang deltok de i et lotteri sammen og vant. Pengene brukte de på en drømmedag med utflukt og robåter. Han levde et liv som jeg kan kjenne meg igjen i på et vis. Når jeg klarer å se forbi at han ikke bare er Baba, men også et individ.

Bidragsterne i denne avisa har ulike forhold til sin far, men spørsmålene vi stiller dem er de samme: Hvilke minner har vi fra fedrene våre? Hvilke historier bærer de på? Hva blir igjen av disse historiene når de forsvinner? Og hva er det de etterlater? •

Midnatts- sol

Mohamed Chakiri

Mohamed Chakiri er utdannet filmregissør fra Den norske filmskolen. Hans karriere startet med skateboarding og utviklet seg til stillfotografi. Gjennom gatebilder oppdaget han kraften et sterkt fotografi kan ha som et historiefortellende medium. Han har også vært med å etablere plateselskapet Mutual Intentions, hvor han sammen med andre står for den visuelle avdelingen. Mohameds tilgang på ulike miljøer gir han en rikdom til å fortelle historier.

Nå er Baba fri. Ingen Mossad er ute etter han, ingen kjeltringer prøver å lure han. Jeg kan kjenne at jeg endelig kan puste ut. Sorgen kan føles som et hull i sjelen som aldri møter en bunn. Jo mer jeg minnes de fine øyeblikkene, jo mer lukkes hullet i sjelen. Det er også sprøtt hvordan alle de negative egenskapene hans eller stundene med han bare glipper og forsvinner. Det er i hvert fall sånn det føles når jeg tenker på de gode minnene. Kanskje det bare er et valg jeg har tatt. For jeg kan alltid minnes de gangene det følte som Saddam Hussein kom inn døra og vi alle sultet etter hans oppmerksomhet. Men vi fikk en fraværende og streng sultan som gikk rett på kjøkkenet, beordret oss til sengs, la seg ned på sofaen og huffet seg over utenrikspolitik. De minnene bærer ikke med seg noe fruktbart syns jeg, med mindre jeg prøver å forstå hvem han var. Jeg velger å rette fokuset mot den personen jeg føler han var.

Jeg fikk aldri den følelsen, som jeg ønsker å gi min egen datter, av en far som trekker barnet sitt tett inntil seg og hvisker styrke, motivasjon, inspirasjon, integritet og stolthet i øret. Følelsen av å være på lag med en kjempe som gjør det umulig å tape i livet. Tilgivelse er mange ting, og for meg handler det om å huske fortiden på en annen måte.

Ba var en intellektuell mann som snudde alle steiner på sin ferd gjennom halve verden. Søkte kunnskap i hvert hjørne. Veldig åpen i sinnet, men også veldig paranoid. Jeg vet at det er paradoksalt, men det gir på en måte mening. Det sistnevnte gikk utover hans barn og alle rundt han. Ba snublet over et stykke verdenshistorie da han plukket opp en haiker som viste seg å være tilkoblet Mossad og drapet på Lillehammer i 1973. Han fortalte den samme historien som hakk i plata. Det schizofreniet er nå borte.

Jeg kan fort glemme reisene han har gjort i livet. Personlig så tror jeg det er det som fyller den spirituelle bankkontoen med verdier. Og tenk hvis arveoppgjøret ikke handlet om de døde fysiske verdiene,

men om den levende rikdommen han samlet opp i verden. Da hadde verden sett annerledes ut.

Babas reise er nesten litt for tullete lik en *Tusen og én natt*-scene. Det er ihvertfall sånn jeg ser det for meg. Tenk å være født i et telt i ørkenen med 70 kameler rett utenfor. Midt i en ørken sør i Marokko, med Melkeveien som nattlampe. Uten å overdrive. Min farfar var veterinær for kameler. Kilden til underholdning var muntlig historiefortelling og den hellige Koranen. Ba leste Koranen frem og tilbake som om det var det eneste Donald-bladet han hadde. Han var også den første av sine søsken til å studere. Moskeene var stedet for å innta kunnskap. Kunnskap er det som vil føre deg nærmere din skaper. Dette ble kompasset i livet hans. Ba gikk fra et telt i ørkenen, til å stå under midnattssolen, nord for polarsirkelen. Kontrasten er insane. Til tider kan jeg føle meg som et «clusterfuck», i mangel på bedre uttrykk, når jeg sitter på trikken og tenker på hvordan det føles unaturlig å i det hele tatt være her, når det jeg ser er snøkaos og sure fjes som skal hjem og låse seg inne frem til april.

Jeg hadde en fin oppvekst som alle andre barna i blokka, men backstoryen slepes etter meg, som et berbisk teppe som fremdeles veves, nå med norske rosebragd-mønstre. Jeg husker at vi på skolen en dag snakket sammen med læreren om hvordan våre foreldre «flyktet til Norge». Alle hadde en flyktning story. Om det ikke var en dramatisk flukt fra Iran, Rwanda, Bosnia, Albania, Somalia eller Vietnam, så var det arbeidsflyktninger fra Pakistan. Da det var min tur til å fortelle, var storyen så lett og udramatisk, i hvert fall som jeg fortalte den. Min far kom til Norge for å se midnattssolen. Jeg kan fortsatt huske hvordan min lærer var i stuss. Ba kom til Norge i 1968, tok hurtigruta med høylytte italienerne, så midnattssolen og reiste hjem til Marokko for å fortelle om det. Ba fortalte at alle trodde det hadde tørna for han. Jeg tror han innså hvor lite de rundt han visste

om verden. Han var heller aldri fanget av ideologi eller religion. Det verste han visste var bokstavtro muslimer som ikke kontemplerte på egen hånd. Horisonten hans ble for bred for de trange smugene i Marokko. Det er sikkert derfor han fortsatte nomadeferden videre i verden. Jeg kan bare tenke meg hvor fett det må ha vært å cruise i en hippievogn gjennom Europa på 60- og 70-tallet. Singel, kjekk og full av eventyr.

Det er disse historiene jeg aldri fikk. Jeg vet at Ba aldri jobbet for å bli likt av andre. Det ligger så mye frihet der som må komme fra reisene han har tatt, mentalt og fysisk. Jeg husker vi ble stoppet av politiet på vei til Marrakech en gang, der han fant frem førerkort og vognkort, tok på seg solbriller, sveivet ned ruta og kastet dokumentene som om han slapp løs hvite duer ut av ruta, og ba politimannen plukke det opp. «Jævla kjeltringer» sa han. Den fryktløsheten skulle jeg ønske jeg arvet bittelitt av, for her i Norge ter vi oss så skikket og selvbevisst for å unngå konflikter. Noen ganger er konflikter karakterbyggende, andre ganger er det nødvendig å slippe dritten løs. Selv om det var en helt dust handling, så var det beviset på at livets lange køsystem ikke klarte å temme autentisiteten hans.

Da jeg var i Marokko for å rydde opp etter ham, hørte jeg flere ganger om viktigheten av å få han tilgitt hos folk som han hadde trosset. At tilgivelse har en høyere valuta for den avdøde, gir mening, og det er derfor jeg tilgir og gir slipp. Ingen baba er perfekt. Han var en som ikke satt stille og ikke var redd for å ende opp uten en mynt i lomma, for det var i sinnet at rikdommen hans lå. Det kan jeg være stolt av. Han var rampete og det får et godt sete i hjertet mitt.

Lengselen etter tilstedeværelsen hans svir et hull jeg kan love meg selv å fylle for mitt eget barn. Det hullet skal jeg fylle med Babas rebelske og frittenkende essens.

Babas fortelling på jorda er slutt, fuglen har forlatt sitt rede, fra solnedgangens land, til landet der solen ikke går ned.

Allah i rahmek ya Baba. •

Noen ganger er konflikter karakterbyggende, andre ganger er det nødvendig å slippe dritten løs.

Áhčči, heksene og matri- arkatet

Tuula Sharma Vassvik

Tuula Sharma Vassvik er artist, lydkunstner og skribent. De er opptatt av hvordan en kan styrke tilknytningene til natur, språk og fellesskap som kolonialismen stadig forsøker bryte. Med bakgrunn i arkeologi og urfolksmetodologi jobber Tuula med temaer innen urfolksaktivisme, samisk kultur og dekolonisering. De jobber også med podkasten Vuostildanfearárat - Sámi stories of resistance i samarbeid med forskningsprosjektet Arctic Silkroad.

Pappa er der alltid. Midt i konserten. Midt på natta. “Joik og reggae er jo en fantastisk kombinasjon” (han demonstrerer, joiker med *Jungeltelegraf* på radioen i bakgrunnen).

Pappa vokste opp i Gámgaviika, Gamvik, Norges nordligste fastlandspunkt. Etter jeg ble voksen har jeg forsøkt å dra dit minst én gang i året. Det er så mye jeg vil lære og fortsatt mange ting jeg lurar på om oss og slekta vår. Det er her jeg får høre de beste familie-historiene, ligge i myk lyng og stirre utover havet som aldri slutter. Naturen er så full her; ikke et eneste tre, men det yrer av liv. Når jeg har vært her, har jeg bodd hos tante Ragnhild, tante Ogga eller onkel Ulf. En sommer bodde jeg i det lille hjem-søkte huset på odden i Elvvågen, som har utsikt ut mot en liten måseøy der folk har sankt måseegg i alle tider. Jeg har så mange minner fra somrene i Gamvik. Daglige sykkelturet på vei til sommerjobben på Gamvik museum, i regn og vind og skodde. En ettermiddag da sola hadde kommet frem, sovnet jeg i lyngen utenfor huset i Elvvågen og våknet omgitt av beitende rein. Minnene fra Gamvik binder meg til pappa, til Vassvik-slekta. Til pappas oppvekst i den samme fjæra, balende i snøen, eller inne i tysker-bunkersene fra krigen. Han var 30 da jeg ble født i Oslo. To år yngre enn jeg er nå.

Etter jeg ble voksen møtes pappa og jeg ofte på Grønland. Vi har gått her så lenge jeg kan huske. Vært på bærslang i Botanisk hage, handla på Grønlands torg og spist på Punjab Tandoori. Vi tar lange turer i byen, fra Grønland til Kaffebrenneriet på Olaf Ryes plass, som på enkelte dager i de mørkere årstidene bader i sollys, eller til Provence i Torggata for den beste kaffen. Pappa har brune, klare øyne og stor ørne-nese. Lange dreads. Ingen vet hvorfor. Pappa er veldig kreativ på kjøkkenet. Noen ganger vil han ikke si hva som er i maten han lager. Han har alltid vært litt mystisk, men blir heldigvis mindre og mindre av et mysterium for meg ettersom tiden går.

Pappa er min ride or die. Jeg var kjempeforelska i La Roux. Hun skulle spille på Blå, men jeg var bare seksten år. Pappa ga seg ikke. Vi ble stående utenfor å vente, han gikk demonstrativt frem og tilbake et par ganger for å spørre i døra. Vi stod der i en time, minst. Til slutt kom den sure manageren til La Roux ut og ga oss to billetter. Det er typisk pappa, vi skulle ikke ta nei for et nei. Pappa er ikke en som prakker sine meninger på andre, men tre ting husker jeg at han har gjentatt nok til at de kan listes som innprentet lærdom fra min far til sitt eldste avkom (meg). De går som følger:

1) “Verden er hard”

2) “Livet er hardt”

3) “Ingen kommer til å klappe deg på ryggen, du må gjøre det selv”

Ofta kunne jeg tenke at han svartmalte litt vel mye, men nå ser jeg hvor han kommer fra, det var ikke pessimisme, det var brutal realisme. Av den sorten som man dessverre må gjøre sine egne erfaringer for å skjønne seg på.

Men Pappa var, og er fortsatt, han som så solnedgangen og sa: “Woow, for en himmel! Se på det!” for så å bli stemplet som et totalt avvik av sine mannlige slektninger. Fordi det der; det var det bare kvinnfolk som sa. Og så brukte han *sjampo*.

Pappa vokste opp med en viss hypermaskulinitet, iblandet stor respekt for det sjøsamiske matriarkatet, som på mirakuløst vis overlevde både fornorskning og hekseprosessene, dog i mer skjulte former. Når jeg spør pappa om hans forhold til feminismen, påpeker han hvordan “Feminismen på 80-tallet aldri snakka om hvordan de mennene som undertrykte kvinner også undertrykte mange menn”. Den norske feminismes totale mangel på dekoloniale perspektiver som pappa, som mange andre, etterlyste på 80-tallet, og lenge før dette, glimret nok enda mer blendende med sitt fravær enn hva som er tilfellet i dagens feminisme. Noe som kjennes enda mer irriterende om en tenker på at vi kanskje aldri hadde hatt noe behov for denne feminismen, om det ikke var for den volde-lige innføringen av viktorianske kjønnsroller i Sápmi som hørte med koloniseringen.

Kristendommen var et av de tidligere forsøkene på å luke ut det som ble sett på som “usiviliserte” kjønnsnormer og omgangsformer. Noen av de tidligste skriftlige kildene omtaler Sápmi som “helvete på jord”, fra et kristent perspektiv. Det var nemlig umulig å se forskjell på menn og kvinner, både når det gjaldt utseende, klesskikk og arbeidsoppgaver.

Sápmis mangel på “siviliserte kjønnsnormer” var nok bare én av mange grunner til at det foregikk omfattende heksebrenning på Omgang, et handelssted på en odde ikke langt fra Gamvik, helt til slutten av 1600-tallet. Joiken, bruken av tromma og tilknytningen til naturen gjennom ofringer og ritualer på hellige steder i naturen, ble sett på som djeveldyrkelse. Slik gikk det til at mange samer den dag i dag fortsatt ikke tør joike. Og joiken som har knyttet oss til våre formødre og forfedre, *forforeldre* om du vil, til våre hellige steder og vår historie, har i mange områder forsvunnet.

Vassvikslekta har en lang linje av matriarkater som jeg er så heldig å slekte på. Og naturen i Gamvik bærer fortsatt det som kjennes ut som århundrer med heksejakt og magi. Det som ble forsøkt utslettet, det som vi ikke har alle ordene for enda, men som vi stadig kommer tilbake til. Jeg er stolt av min far som har tatt vare på vår samiske arv, spesielt gjennom joiken. I Gamvik var den nemlig borte, men en rastløs gutt som gikk lange turer med hunden Tito, fikk joiken i gave av naturen. ▶

En uforklarlig krumning av nakken

Gamvik har alltid vært et dynamisk sted for bytte av håndverk og næringsprodukter. Pels, tau og olje. Men det skjedde en annen form for utveksling da misjonærene begynte å strømme til for å kartlegge, omvende og etter hvert straffe de som ikke fulgte deres tro og leveregler. Fornorskningen eller koloniseringen av Sápmi var en 600 år gammel prosess på kysten. Misjonærene, som ofte var de første av makthavernes sendebud, dro til Sápmi for å kartlegge og dokumentere. Joiken ble, sammen med språket, håndverk, klesskikk, levemåter og verdenssyn, forsøkt utslettet gjennom en lang og mangefasettert prosess. Samtidig tok kolonimaktene kontroll over samiske landområder og fiskevær og påla samene fremmede lover og reguleringer. Mange ble tvunget til å flytte fra områder eller legge bort næringer som hadde blitt praktisert i hundrevis av generasjoner.

Det ble mange steder en stor skam forbundet med å være samisk. Folk brant koftene sine i fjæra. Og i dag, mens Sápmi fortsatt står ovenfor de samme problemene, tyveri av landområder, kan skammen sitte i enda og dukke opp uten forvarsel. Tenk så ironisk, at vi først gjennom kontinuerlig nedvurdering gjennom generasjoner, drives til å mislike oss selv og kjernen av den vi er. For så å kjenne skam ved at vi mista så mye og at vi mista språket vårt. Det er oss som sitter der med svette håndflater når noen spør oss: "Men er du samisk? Du ser da ikke samisk ut? Kan du samisk?"

Jeg kan i noen tilfeller kjenne en uforklarlig krumning av nakken, et brått stikk av sinne, en nummenhet. Heldigvis har skamfølelsen, med et voksende vokabular og historiekunnskaper, gradvis blitt erstattet av stolthet og kjærlighet iblandet en voksende harme. Kolonialismens systematikk blir stadig avdekket og avkledd, men vi er her fortsatt. Og pappa har, så lenge jeg kan huske gått med rak rygg, stødig i den han er.

Min egen bestefar, Norvald, som vokste opp i Gamvik var, som mange andre av hans generasjon på kysten, opptatt av hvor u-samisk han var. Men da bestefars mor, Wally, fortalte pappa om sin oppvekst, noe hun ikke hadde gjort tidligere, snakket hun om en livsstil som absolutt ikke kunne defineres som noe annet enn samisk. Jeg føler kjærlighet og forståelse for mannen som måtte stå i så mye, og som på sine eldre dager fikk pappa til å love at han, om han skulle kalle seg same, så var det "kystsamer" vi var.

Familien og krigen

"Det er jo egentlig helt sjukt at ingen i Gamvik ble drept," sier jeg til pappa, "Ja, de skjøt jo etter dem da de løp."

Under andre verdenskrig ble en hel landsdel brent, fra Finnmarkysten og helt til Nord-Troms. Gamvik ble brent tre ganger, og det var, som de pleier å si, en guds lykke at det var så fint vær den høsten, slik at familiene på flukt fra tyskerne klarte å overleve ute i vær og vind. "Men det var jo hardbarka folk", legger pappa til.

Han har hørt disse historiene gjennom hele oppveksten. Når familien samlet seg, hadde de voksne behov for å snakke om de traumatiske opplevelsene. Pappas bestefar Ferdinand og bestemor Wally, med deres barn, Ulf, Ingeborg, Hanna, Oddbjørg, Torstein og Norvald, endte på et tidspunkt opp under en kai nede ved fjæra, i skjul for de tyske soldatene som jaktet på dem.

Etter den første brenninga bygde Wally og Ferdinand et provisorisk hjem av grunnmuren og det de fant av byggematerialer. Men dagen etter, da de for andre gang satte bygda i brann, var det ingenting igjen å bygge av. Folk gjemte seg i huler og båthus eller fjellhytter og overlevde med de få tingene de hadde klart å rive med seg da de ble jaget av soldatene. Men etter den siste, tredje, brenninga ble min familie plukka opp av en båt og tatt med til Vardø, den eneste bygda som ikke ble brent. Der var de over vinteren, men kom tilbake til Gamvik så fort de kunne. Det var få eiendeler som overlevde brenninga av Finnmark. Slik ble krigen med på å viske ut samisk materiell kultur, som mange i dag lengter sårt etter i søken på sine samiske røtter.

Hvorfor naturen lærte pappa å joike

Jeg har aldri kalt pappa áhčči, på det som skulle være vårt språk, nord-samisk. Jeg brukte to år i Guovdageaidnu på å lære meg et grunnleggende nivå av nord-samisk. “Du må holde på det, Tuula, du må ikke miste det,” sa han for ikke så lenge siden. Selv lærte han ikke samisk, men pappa har lært meg noe av det fineste jeg har, joiken. Pappa skriver dette i en mailutveksling:

“Da jeg var barn, var naturen noe som var der som en stor hage omringet av Nordishavet og vi kunne bevege oss helt fritt i alle retninger. Den kunne være brutal, men uendelig vakker når den siden viste seg. Der var friheten og det mystiske, noe helt annet en livet innomhus, den ga meg tegn og lærte meg å joike.”

Det var ingen som kalte Gamvik for Gámgaviika da pappa vokste opp. Men han skjønnte at han var samisk da han var ganske liten, han fortalte meg at:

“Æ synes jo det var en stor urettferdighet. For æ visste jo at vi va samisk. Men det var liksom aldri snakk om at folk var samisk der (i Gamvik). Så æ definerte mæ ganske tidlig som same. På et eller anna plan. Uten at æ va *outspoken* på det. Og det *joikish* som æ begynte med som 12-13-åring, det var helt klart et sånn underbevisst uttrykk før den kanskje begynnende samiske identiteten som tok mange, mange, mange, mange år. Og da når æ va 14 år så var det jo pønken og Sex Pistols og de tingan der og det var jo super-fascineranes.”

Jeg har vokst opp med å bli med pappa på konsert, enten for å se på han spille eller for å sjekke ut ny musikk. Noe av det mest spennende som skjedde i den perioden i mitt liv, var konsertene jeg dro på med pappa. Pappa har av og til mange meninger om lyd, fremføring eller lydteknikernes jobb, og legger ikke så mye imellom for å få formidlet dette. Jeg er helt på det rene med at det bare er på grunn av pappa at jeg har blitt en så responsiv publikummer. Men jeg har heldigvis ikke begynt å rope kommentarer som “Hold opp med den skravlinga!” til artisten som bruker litt vel lang tid på å introdusere låta si, helt enda ihvertfall. Det er sånt han kan finne på å gjøre om han er i humør. Akkurat den episoden var nok også grunnen til at jeg i starten av min artistkarriere lot være å prate så mye mellom låter når jeg optrådte.

Da jeg ble født bestemte han seg for å fokusere på familie og slutte å spille, men det viste seg å være umulig. Han kunne ikke la være å spille, “det var medisin og et uttrykksbehov der.”

Da pappa ga ut sitt første album Sáivu i 2006, hadde han brukt mye tid på å jobbe med didgeridoo fra aboriginal kultur i Australia og sibirsk strupesang fra Tuva. Det var noe i disse musikkformene som han kjente igjen fra samisk musikktradisjon. Overtonene i didgeridooen og den samiske tromma var de samme. “Emosjonelt så e det det samme som æ fant i joiken og den samme fortellinga æ tenke joiken kom fra.”

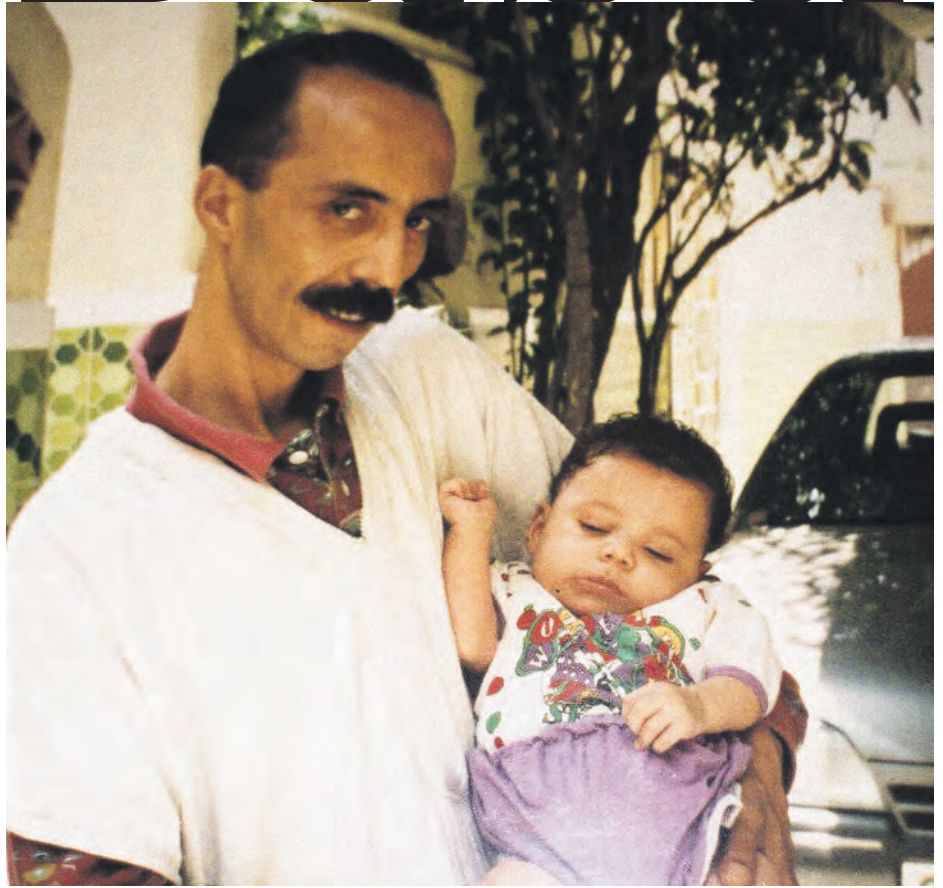
Det er skjelden jeg har helt oversikt over hvor pappa befinner seg. Han har vært på turné over hele verden: Rwanda, Sør-Korea, Canada, USA, Storbritannia, Belgia og Tyskland. I år skal pappa gi ut sitt femte album. Jeg spurte han om det er noe spesielt han ønsker å formidle med musikken sin. “Jo eldre man blir, jo mer skjønner man hvor mye vi har å takke forfedrene (“og formødre”, sier jeg), “og formødrene for, *ikke minst*”, legger han til. “Det e jo i kraft av dem at vi e her, det e dem vi har å takke for livet. Musikken har blitt en homage til dem og til viktigheten av naturbeskyttelse.”

Jeg husker at jeg har dratt fra flere av konsertene til pappa med en følelse av at verden plutselig ligger åpen foran meg, at alt er mulig. Ikke bare fordi at Torgeir Vassvik er en utrolig begavet komponist og *juoigi* (joiker) med en tilstedeværelse på scenen som både er genuin og kraftfull, men også fordi jeg vet hvor mye han har gitt for å kunne stå der og være seg selv, som det alltid var meningen at han skulle. Jeg tror det er en grunn til at naturen i Gamvik lærte han å joike. En større gave kunne ikke jeg fått i hvert fall. Tusen takk, pappa. •

Det er sjelden jeg har helt oversikt over hvor pappa befinner seg.

Hyllest til Baba

Baba og meg i Casablanca 1994

Achy Ouafik

Achy Ouafik er fotograf, DJ og grunnlegger av NAKEN kulturmagasin. Han har også jobbet med kommunikasjon, sosiale medier og innholdsproduksjon for en rekke organisasjoner, blant annet Uncontaminated Oslo Fashion Art festival, Oslo World, Warner Music, NOPA og Øyafestivalen. I dag jobber Achy som ansvarlig for PR og innhold for Oslo World.

Minner fra faren min dukker opp som små lysglimt, uventet og hjerteskjærende: Den varme hånden hans på skulderen min, lyden av myk latter rundt middagsbordet og de tålmodige forklaringene han ga når jeg søkte svar om livet. Disse minnene former ikke bare min forståelse av ham, men også av hvem jeg selv er.

Baba har alltid vært en stolt marokkaner og kunst, kultur og historie fra Marokko var en uunnværlig del av min oppvekst. Som barn følte jeg kanskje at det var flaut med to kulturer, at jeg alltid falt mellom to stoler, men nå ser jeg verdien i det.

Brikkene har falt på plass.

Historiene han bærer med seg er rike og fulle av liv. I 1982 kom han til Norge som 24-åring, full av forventninger og frykt. Han ga opp sine egne drømmer og muligheter for selvrealisering i håp om å unnsnippe fattigdommen. Et lite fotostudio i Casablanca var hans drøm, men det ble aldri slik.

Disse bildene er min hyllest til ham. ►

Mann på vei til marked, Marrakesh 2018

Mann venter på fredagsbønn, Casablanca 2017

Far & bestemor på Karl Johan i Oslo på 17. mai, 1985

På vei til fredagsbønn — Essaouira 2016

Baba og sin mangeårige venn Miloud Guiderk på Cosmopolite Scene, 2023

Baba (til venstre) på jobb på trykkeri i Casablanca i 1979

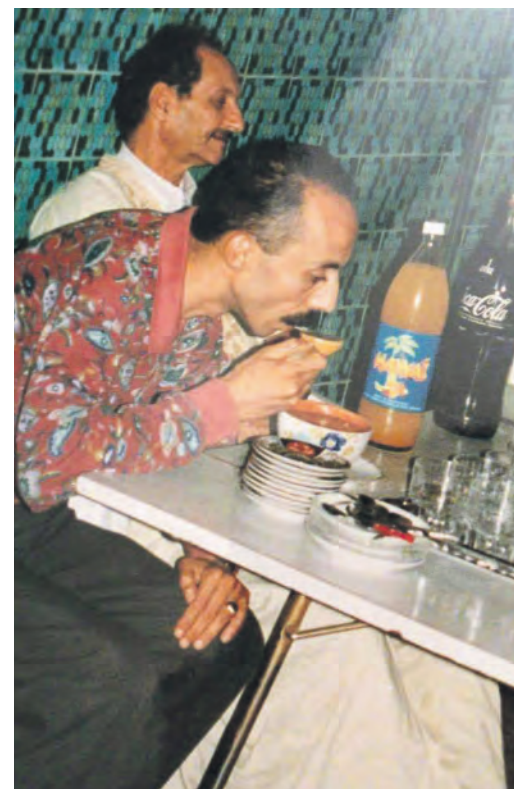
Houbous, et eldgammelt marked i Casablanca

Tilfeldig baba i Tangier, 2017

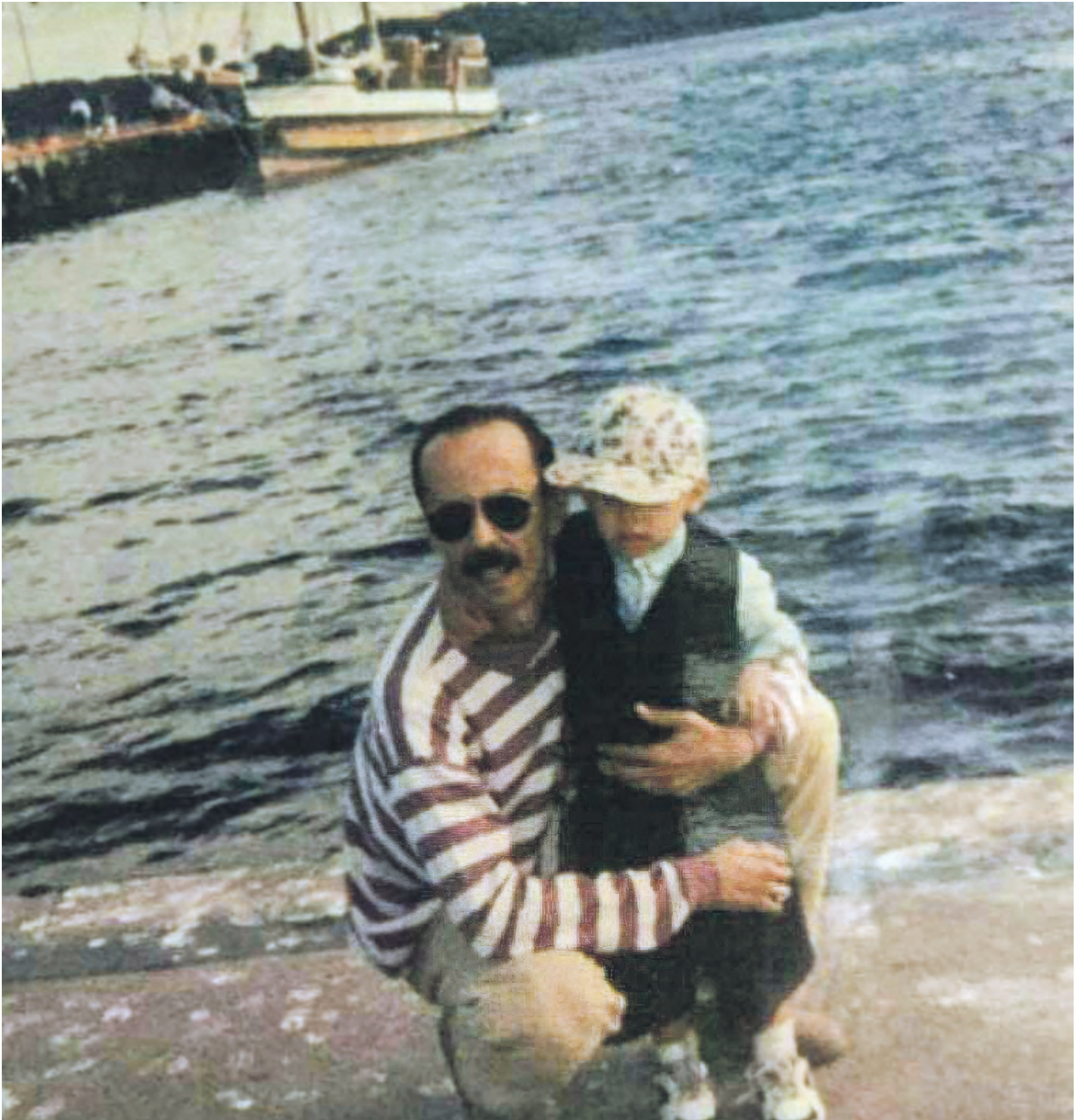
Baba og meg i Casablanca, 1994

Baba og farfar drikker harrira (marokkansk suppe), Casablanca 1989

Baba(til høyre) og barndomsvenn i Casablanca 1977

Min første gang i Norge, 2 år gammel på Østensjøvannet med Baba

Jeg reflekterer ofte over hva som vil bli igjen av disse historiene når han en dag ikke lenger er her. En dyp takknemlighet fyller meg. Hans reise og opplevelser er nå en del av vår families historie, en skatt som vil bli videreført til mine barn og kommende generasjoner. •

Brikkene har falt på plass.

Meg og Baba i Oslo etter Marokkos avansement til semifinalen i fotball VM, 2022

Et tårn av chapati og skuffelse

Penny Wayne Claire Kembba

Penny Wayne Claire Kembba er journalist, regissør og programleder for radio og TV, med bred erfaring fra flere av Norges største mediehus. Hun har jobbet for blant annet VG, Fædrelandsvennen og NRK. For sistnevnte har hun hatt regi og vært idéhaver for serien *Morra mi*. Penny har jobbet redaksjonelt med serier som *Line jorda rundt*, *Diktaturet*, *Venn i døden* og *INNAFOR*. Hun er også aktuell som programleder for dokumentarserien *Insider* for Warner Bros Discovery.

Faren min er død. Eller han er ikke det, han er bare død for meg.

Dessverre bor vi i samme by og er ufornektelig i slekt (dette har en DNA-test bevist, selv om den digre nesa jeg har arvet fra han, lett kunne fortalt deg dette). Han nekter å vedkjenne seg sin status. Han lever videre i tilfeldige møter og som et nummer i diverse WhatsApp-grupper, et nummer som jeg, til tross for å ikke ha tastet på over 20 år, fortsatt kan utenat. Som Lilli Bendris ville sagt: Han nekter å krysse over. Han er som Casper sitt merkelige motstykke, et uvennlig spøkelse som stadig skal minne meg om at han lever i beste velgående.

Du lurer kanskje på hvorfor en ellers ganske balansert person kan komme til å utføre et mentalt mord? Hva som får det til å bikke? I mitt tilfelle; svik gjentatte ganger. Både som barn og nå voksen, sliter jeg med å forstå foreldre som gjør barna sine vondt. At man kan gå fra omsorgsperson til en fremmed, eller det som verre er, å være begge deler samtidig. Så, mulig jeg må justere meg litt, grunnen er nok ikke bare svik, det har mest sannsynlig vært en overlevelsesmekanisme fra et tankekjør som gir meg vondt i hodet, og ikke minst vondt i hjertet hver gang jeg tenker for lenge på det. Foreldre som kan vende barna sine ryggen, det går imot all natur. Selv dyrene får dette til.

Å drepe han mentalt, gir meg en mulighet til å sørge over den personen og faren han en gang var. Han som snek til meg godteri selv om mamma sa nei, som lot meg drikke elver av Miranda på glassflasker. Han som pendlet mellom Kampala og Oslo for å rekke jul og bursdager. Som sto i timevis på kjøkkenet og lagde det som må ha vært hundrevis av chapati frem til han ble så varm at han måtte stå i boksern midt på vinteren. Knadde og knadde deig, rullet og rullet perfekte sirkler frem til det stod et tårn med chapati, så høyt at det truet med å tippe over. Frem til det var like skjevt som tårnet i Pisa. I stabler på fem ble de lagt i plastposer og fryst ned så jeg ikke skulle være uten yndlingsmaten min frem

til han kom tilbake. Og på magisk vis var han alltid tilbake igjen før den siste chapatien var spist opp.

I mellomtiden shufflet mamma og jeg frem og tilbake til Oslo bussterminal for å snakke med han i timevis, selv før jeg kunne snakke. Til kiosken med trange båser og dører på rekke og rad, hvor desperate innvandrere ringte hjem for å motta sørgelige beskjeder om døde familiemedlemmer, eller nyheter om søsken som hadde giftet seg, drypp av liv de bare fikk oppsummert via telefon. Jeg var jo på en måte sånn som dem. Jeg levde med faren min via telefon, vokste opp via telefon, lærte meg nye ord via telefon. Han reiste frem og tilbake, og vi vendte stadig tilbake til Grønland og til de samme båsene. Det gikk fra at mannen som eide stedet, klagde på at jeg siklet på telefonen og himlet med øynene over at mamma brukte penger på dette, til at jeg ble eldre og et uromoment som stormet inn i butikken med Cherrox og jakke med så lange ermer at fingertupene mine så vidt stakk ut. Med bein som trampet av sted og armer som tok opp alle rør og ropte: "TaTa". For jeg trodde på et tidspunkt at faren min bodde inne i en telefon og at jeg bare kunne ta opp røret for å finne han. Vi snakket så lenge vi kunne, jeg sang og fortalte han om nye venner han ikke kunne uttale navnet på, Marte og Marte ble til Matte-Matte.

Tiden forsvant inne i den trange båsen på fanget til mamma med pappa på røret, minutter var som sekunder. Vi var sammen som en familie i et kort øyeblikk, før det begynte å pipe i telefonen. Jeg visste hva det betydde. Tiden var ute, pengene var slutt. Jeg snakket så fort jeg bare kunne, første pip betydde et minutt, da tok mamma over, hun skyndte seg å si alt det viktige, alle voksentingene. Hun snakket i uendelig lange setninger uten punktum og innpust mens telefonen pep hyppigere og hyppigere. Det var en kamp mot klokken, hun hadde latt meg sløse bort minuttene. Også pep det høyt, telefonen sa klikk. Så var han borte, jeg fikk vondt bak øynene,

jeg beit meg i kinnet. Til slutt synes den sure mannen i butikken så synd på meg, at han ga meg drops hver gang vi var innom. Som en slags trøstepremie. Turene ble etter hvert færre og færre, jeg ble eldre, mer oppgitt, mer skuffa. Skjønnte mer, så feilene, svikene og sorgen. Frem til det var uutholdelig å bli såret, lovet og løyet til mer. Frem til jeg måtte kutte kontakten.

Jeg har allerede sørget over faren min, den faren han en gang var for meg. Den personen han er nå derimot, han kjenner jeg ikke. Han er en fremmed. Jeg trenger å skille mellom de to menneskene. For jeg kan ikke være glad i en som har gjort meg så vondt, en som har gjort så mye utilgivelig, så mye uevnelig.

Så nå lever vi som fremmede på hver vår side av byen, to fremmede som deler DNA.

Jeg tenker ikke så mye på det, i hvert fall ikke så ofte, føler ikke så mye på det heller, for det meste. Men så, ikke si det til noen, kan det treffe meg som en knyttneve i magen. Ofte ved milepæler hvor jeg innser at det står et ledig sete, en tom plass i bilderammen. Hendelser der det blir tydelig at det mangler noen. Da jeg ble konfirmert, da jeg flyttet ut, når jeg skal gifte meg, når jeg får barn. Hendelser der det blir så tydelig at alle andre har noe som ikke jeg har. Det blir plutselig som i femte klasse, alle kan se det, alle andre har Buffalos, mens jeg har knock-offs.

Jeg kjenner at du ser på meg med det blikket. Ikke gjør det. Da må jeg ta på meg klovnekostymet og begynne å gjøgle igjen. Men greia er at det ikke bare er trist, til tross for at han tvunget meg inn i stereotypen svart barn uten far, og jeg stadig vekker sjekker meg selv for daddy issues, på samme måte som man ser etter flått etter en skogstur. Så det er for det beste: Jeg vet at et liv uten han er bedre enn et liv med han.

Så hva etterlater en fraværende far seg når han dør? Det samme som alle andre fedre tror jeg, sorg. Bare at i slike tilfeller er det en sorg over den faren han ikke var, og aldri ble. •

*Tiden forsvant inne
i den trange båsen
på fanget til mamma
med pappa på røret,
minutter var som
sekunder.*

baby crying — Garage- Band editon

Amira Morstaq Ali

Amira Morstaq Ali er en multimedia-artist som har erfaring som manager, art director, låtskriver og er med i den elektroniske musikkgruppa LIAR som produsent og vokalist. Amira er også DJ, der hun har gjort opptredener hos Vinjerock og varmet opp for etablerte acts som Conducta, Segabodega og Rgeal86. Hun har også vært korist for MYRA og Samsaya. Dette er første gang i avisens historie at et av bidragene er en låt. Skann QR-koden for å høre låta til Amira.

Jeg begynte på fem forskjellige utkast (en av de var en jungle track), jeg var også i en intens situasjonskvep med prokastinering etter jeg ble spurt om å bidra med låt til 10 undersøkelser.

«baby crying — Garageband edition» skal egt handle om min far, diaspora og kanskje vel noe som kan gjenspeile min identitet. Og det eneste som ga mening var å lage noe som gjenspeilet Amira Morstaq+14 år+Garageband.

*Skann denne koden
for å høre låta!*

Produsent, låtskriver, vokalist — Amira Morstaq Ali
Co låtskriver — Teodora Georgijevic
Miks/master — Marcus Anthony Calvert

Lost Memorial

Siavash Kheirkhah

Siavash Kheirkhah jobber med foto, film og videokunst med en eksperimentell tilnærming. Temaer som erindring, drømmer, død og det å bli sett, utgjør kjernen i verkene hans. Han er også opptatt av det han selv kaller for «In-betweenity» - det intrikate rommet som inkluderer både betrakterens oppfatning og narrativet.

I denne fotoserien jobbet jeg med min families fotografier og med vann. Vann har mange paradoksale assosiasjoner til rensing eller dekonstruksjon. I zoroastrianismen, en av verdens eldste religioner, er Chinvatbroen et symbolsk krysningspunkt mellom den materielle verden og etterlivet. Sjeler må passere broen som spenner over Vourukasha, en elv av smeltet metall som symboliserer renselse. De som levde gode og rettferdige liv kan trygt krysse broen, mens de onde faller ned i elvens brennende dyp.

Jeg valgte bilder av min familie fra ulike tider som forteller historier om vår reise og flukt til Tyrkia under krigen i Iran og Irak. Jeg ønsket å fange essensen av opplevelsene og omfavne forestillingen om at vår oppfatning av verden uunngåelig er forvrent. Lengselen etter å gjenoppleve enkelte øyeblikk leder ofte til en smertefull erkjennelse om at våre forsøk bare er kopier, fåfengte ekko av det som en gang var. •

En mosaikk av en far

Afi Afak Afgun

Afi Afak Afgun er utdannet nevroviter, og har studert sosialt entreprenørskap fra UiO. Hun har i tillegg bodd og studert i Pakistan, USA og Sør-Afrika. Tidligere har hun fungert som ansvarlig redaktør for det prisbelønte feministiske tidsskriftet *sister-hood.com*. Afi er for tiden fagleder på Furuset bibliotek og aktivitetshus.

Faren min døde noen uker etter at jeg fylte femten år, i 2004. Barndommen min var preget av sykdommen hans, men det var fortsatt et sjokk å miste ham. Han døde tre år etter vi flyttet til Norge, bare 46 år gammel. Tiden går sakte når man sørger, og noen ganger føles det som den stopper helt opp. Jeg fikk ikke delta i begravelsen hans i Pakistan. Faren min var et puslespill for meg i mange år. Hvordan skulle jeg sette bitene sammen uten å få ta del i avslutningen?

Etter hvert som den endeløse sorgen og nummenheten begynte å forsvinne, begynte jeg å kjenne på en fortvilelse. Hvor godt kjente jeg egentlig faren min? Etter dødsfallet hans ble jeg overfiksert på å forstå ham. Når andre rundt meg utforsket sin egen identitet og prøvde å finne seg selv, brukte jeg mye av tiden på å finne ut om faren min. Hvem var han? Og hvordan skulle jeg finne ut hvem han var når det ikke var noen tanter, onkler eller besteforeldre å spørre?

Vi rakk ikke å skape mange minner sammen da vi flyttet til Norge og vi hadde ikke noe særlig nettverk. Det eneste jeg hadde, var minnene fra den tiden vi bodde i Pakistan, som en av turene vi tok på motorsykkelen hans, en Honda CG 125. Faren min satt foran og jeg bak, og jeg husker enda den varme vinden i håret mitt. Han tok meg med til "Servis-fabrikken" hvor de produserte sko, blant annet. «De blir sendt videre til Europa» sa han, og jeg skjønnte ikke helt hva Europa var.

Jeg lette etter svarene i det han etterlot seg, men det han etterlot seg var ikke så mye og kanskje derfor gikk jeg tilbake til det jeg husket mest – musikken hans. Kjente musikere som Nusrat Fateh Ali Khan, Jagjit Singh, Abida Parveen og Mohammad Rafi var det han hørte mest på. Han var opptatt av å høre Qawwali, Ghazal, Sufi, men også reggae. Jeg lyttet til favorittsangene hans og begynte å lese sangtekstene og analyserte dem ved hjelp av Google. Jeg meldte meg inn i ulike urdu-poesi-fora på nettet og fikk hjelp til å forstå den kompliserte urdu- og punjabipoesien av ukjente. Jeg leste om livshistoriene til låtskrivere og sangere. Grensene mellom

min smerte og smerte jeg antok han kjente på, ble utydelige. Jeg slet med å finne hvor han sluttet og jeg begynte.

På en måte føltes det som om jeg var nærmere ved å bli kjent med faren min og å forstå ham endelig, men samtidig tvilte jeg på mine egne tolkninger. Jeg klarte ikke å idealisere faren min. Han hadde sine svakheter. Noen ganger har jeg tenkt at han ikke var en bra ektemann, selv om han var en veldig bra pappa, men Ammi hadde en stor sympatisk og forsvarlig kjærighet til ham, som hun fremdeles har den dag i dag. Hun var opptatt av at vi måtte huske at han var syk og at han hadde levd et veldig vanskelig liv. Men jeg som barn, fikk med meg en del ting. Jo eldre jeg ble, jo mer kritisk ble jeg til det hun ikke snakket med meg om når det gjaldt faren min. Ammi slet med å skjule min fars skam, og delte en del med meg og søsknene mine. Jeg syntes synd på henne for at hun måtte bære disse byrdene i så mange år.

For meg er Ammi en kvinne som har vært dypt preget av patriarkiet. På mange måter tror jeg mange av våre mødre har blitt portvoktere til patriarkatet, uten at de nødvendigvis har gjort det med vilje. Jeg har uansett måttet ta avstand fra min mors perspektiver. Jeg har altfor ofte følt på at hun reduserer det kritiske jeg tar opp, ved å nevne den store takknemlighetsgjelden ovenfor faren min. Det har gjort at jeg kjente på en skyldfølelse når jeg utforsket livet til faren min. Er jeg en dårlig datter hvis jeg prøver å huske ikke bare hans gode sider men også hans dårlige? Ammi hadde ikke overskudd til slike samtaler, og over en lang periode sluttet jeg å snakke med henne om ham.

Faren min ble en generasjonstaper, men han var også en hverdagshelt. Han gjorde en klassereise for seg selv og sin familie. Reisen gikk utover ham. Han døde før alle andre i sin familie. Han var den førstefødte sønnen etter mange søstre. Han slet hele livet med forventninger andre hadde til ham. Han var pliktoppfyllende, men hva var egentlig drømmen hans?

Ammi fortalte meg at han drømte om å bli pilot. Faren min fortalte meg at han prøvde å bli bussjåfør, men endte opp som

Er jeg en dårlig datter hvis jeg prøver å huske ikke bare hans gode sider men også hans dårlige?

fabrikkarbeider i Glomma Papp. Han slet med å finne sin plass, både i Norge og i Pakistan. Han hadde en veldig vanskelig barndom, og å være en arbeidsinnvandrer i en tid preget av rasisme, forsterket nok følelsen hans av rotløshet. Han ble innlagt på Veum sykehus i Fredrikstad på 80-tallet på grunn av psykiske lidelser. I journalene hans stod det at han hadde en identitetsforvirring. Jeg har lenge trodd at denne forvirringen må ha stammet fra at han slet med å være norsk-pakistansk. Han hadde sikkert ingen kunnskap om hva integrering var og følte seg nok veldig ensom i Norge. Ammi fortalte meg en gang at faren min hadde havnet i noen slåsskamper med noen hvite menn som hatet utlendinger.

Men faren min hadde også gode forhold til nordmenn, både kvinner og menn - og jeg tror nok at det gjorde at han aldri utviklet følelser av hat tilbake mot dem som hatet sårne som han. Men noe må ha skjedd siden han bestemte seg for å flytte tilbake til Pakistan. Kanskje det handlet om skuffelser, krenkelser, mangel på verdighet, men også bedre muligheter for seg selv i hjemlandet. Jeg er ikke helt sikker, men det jeg vet, er at han hadde blitt veldig syk, og helsen hans gikk bare nedover.

I dag tenker jeg at hans utviklingstraumer allerede gjorde ham sårbar for en identitetsforvirring og at alt det som skjedde med ham etter at han kom til Norge bare gjorde det verre. Jeg tenker på hvordan livet hadde blitt om han aldri kom hit. Kanskje han hadde levd et mer fredelig liv?

Prosjekt Far har vært et mysterium for meg og vil forbli det. Jeg har fortsatt så mange spørsmål. *Hvorfor? Hvordan? Hvem?* Når jeg tenker på ham, så tenker jeg på et abstrakt mosaikkunstverk, og det er bare min egen fantasi som setter begrensninger på kunstverket. Gjennom årene har jeg menneskeligjort faren min. Det var en periode hvor jeg prøvde å slette minnet om ham og late som om at han var en drøm - at han ikke eksisterte. Det var ikke en realistisk tilnærming og nå har jeg laget plass til ham. En plass hvor han kan eksistere med og uten alle feil han gjorde. I hans dårlige

perioder preget av sykdom var han tilstede, men samtidig fraværende. De få gangene han hadde det bedre, var han bevisst og tilstede, og den følelsen husker jeg veldig godt. Han var en mann av få ord, men det han sa, betydde så mye. *Han betydde veldig mye for meg.*

Jeg kommer til å leve livet mitt med å bære en del ord som forble usagt til min far. Men det er så mye jeg har fått fra ham. At han så verdi i meg som jentebarn i et samfunn som fortalte meg det motsatte, at han våget å gråte foran meg og vise sin sårbarhet, at han gjorde meg nysgjerrig på livet ved å ta meg med på turer. Han lærte meg at jeg fortjener det beste og ga meg stort sett alt jeg ønsket meg, han viste meg kunsten å ta vare på de sårbare og han viste meg den virkelige verden. Han var mann nok til å be om tilgivelse fra min mor. Han viste meg at han var modig nok til å forlate sin familie hvor han ikke fikk kjærlighet, og ikke minst lærte han meg hvor jeg kommer fra og å være stolt av det. Gjennom hans forhold med min mor har jeg også forstått at svake menn kan også bli maktsyke.

Far er så komplisert for meg, og det er like greit. Jeg tror ikke det finnes ukompliserte fedre. Jeg husker ikke mange av samtalerne jeg har hatt med ham, men jeg kjente på hans smerte og derfor ønsket jeg å studere psykologi. Jeg har et inderlig behov for å forstå hvorfor, finne løsninger og forhindre at noen føler seg så utrygge og rotløse. Han har etterlatt meg arven om å stadig jakte på *tilhørighet, identitet og rettferdighet.*

Jeg fikk aldri høre hans historier fra barndommen. Jeg fikk aldri høre hans historier fra Norge. Det er noen ord jeg skulle ønske jeg hadde sagt til ham, som unnskyld og takk. Han pleide alltid å spørre meg "Hva tenker du på?" men jeg rakk aldri å stille han spørsmålet tilbake. Minnene lever sitt eget liv, og jeg tror mine minner om faren min kommer til å fortsette å leve og utvikle seg sammen med meg. Han vil alltid forbli en person som var omgitt av mystikk for meg. Og jeg tror min fascinasjon for det ukjente i livet, handler om savnet etter min far.

Det ukjente
– det er
far.

Det usagte
– det er
far.

Samtaler jeg har og ikke har hatt med farenen min

Teuta Dibrani

Teuta Dibrani er forfatter. Hun debuterte med ungdomsromanen *Hvis dette var en film* (2022). For denne ble hun nominert til Kulturrådets debutantpris for barne- og ungdomsbøker. Teuta er en av grunnleggerne av VOKS tidsskrift og tidligere vinner av Trafotalent-prisen. Hun har gått forfatterstudiet i Bø og Gyldendals skrivekole.

På gulvet sitter sønnen min og leker med hundebamsen jeg fikk av faren min da jeg fylte ett år. Det er en beige hund med brune lange ører, en knappe-nese som ikke sitter symmetrisk på det lille ansiktet. Jeg var ikke noe glad i bamser som barn, men denne hundebamsen fikk jeg ikke nok av. Den fulgte meg overalt, og senere, da språket mitt utviklet seg, fikk bamsen et navn. Sammen med faren min, døpte vi den Jackie, etter Jackie Chan, ettersom *qen* betyr hund på albansk. Når pappa kommer på besøk, holder jeg opp bamsen og spør om han husker å ha gitt meg den. Han sier nei. Men det finnes bildebevis av oss tre sammen. På bildet er jeg liten i armene til pappa, mens Jackie er stor i grepet mitt.

Jackie er yndlingsleken til sønnen min. Øynene hans blir store hver gang han får øye på den, og han strekker ut armene etter «off off». Det er ikke lenge siden Jackie fikk et bad etter å ha vært gjemt bort i boder, kjellere og skap i to tiår. Jeg tenkte knapt på bamsen i løpet av tenårene og tjuårene, men jeg husket den likevel. Tanken på den, lå langt der bak i hjernen min. En forbindelse til barndommen, til faren min. Lenge husket jeg den som en relativt stor bamse. Jeg brukte begge hendene for å holde i den da jeg først fikk den. Da jeg fant den nede i kjellerboden for noen år tilbake, ble jeg satt ut av hvor liten den var. Nå trenger jeg bare å bruke én hånd for å holde i den.

Faren min var tjuen år første gang han reiste ut av Kosovo. Han og en kompis krysset landegrensa over til Makedonia, videre til Bulgaria, Romania, Ungarn og over til Tyskland. Jeg ser for meg det brune jugoslaviske passet i hånda hans da han viste det frem til tollere, hvordan den samme hånda senere klappet lommer for å kjenne omrisset av det, forsikre seg om at det fortsatt lå der, et holdepunkt mellom verden han var fra og verden han skulle til. I tiden pappa oppholdt seg i Tyskland jobbet han på lager, i frisørsjapper, som renholder og butikkansatt. Forskjellige typer jobber der han hadde en viktig funksjon, men også der han like raskt kunne bli erstattet. Jobber hvor det egentlig ikke spilte noen rolle hvorvidt han kunne språket, så lenge han gjorde det han skulle. Pappa kom langt med de få ordene han kunne på engelsk. Jeg kan se han for meg, de mørke krøllene, de brune øynene. Jeg ser for meg faren min på pauserommet i lunsjen med andre tyskere. Jeg lurte på om han fikk mat på jobben eller om han hadde med seg matpakke. Antageligvis ikke. Jeg ser for meg faren min sittende i en av stolene og kjenne det rumle fra magen, mens han forsøker å tenke på andre ting. Telle ned timene og minuttene til han kan dra

hjem og spise fordi han ikke har råd til å kjøpe seg noe i kantina eller kiosken i nærheten. Faren min som sparte hver eneste mark han tjente månedene han bodde i Tyskland for å forsørge familien sin i Kosovo.

Når jeg spør pappa om han var redd da han krysset grensen for første gang, dro på jobbintervjuer, var alene i fremmede land, svarer han alltid nei. Utdyper aldri. Han er ingen historieforteller. De få detaljene jeg vet om livet til faren min, er utbrodert i tankene mine. Jeg spør pappa om da han dro tilbake til Kosovo, og han svarer – *ikke så lenge etter*. Jeg spør pappa hvor gamle han og mamma var da de flyktet fra Kosovo, og han forteller at de var i starten av tjuårene, at jeg ble født i Sverige, i Sundsvall, fem år før krigen i Kosovo brøt ut. Dette er ting jeg allerede vet. Jeg stiller ikke faren min flere spørsmål, jeg får følelsen av at han synes det er vanskelig.

Nylig snakket jeg med en venninne om hvordan vi, barn av innvandrere, ofte blir beholdere for våre foreldres ubearbejdede traumer. Foreldrene våre åpner opp på tilfeldige tidspunkt, et minne dukker opp og utløser noe i dem, noe de hadde glemte fantes der inne. Og du som barnet deres, blir stående stille for å ta imot, som om enhver distraksjon kan stoppe dem, skremme dem fra å prosessere, bearbejde og dele. Som barn av innvandrere er vi stadig sultne etter å vite mer om foreldrene våre. Disse menneskene som har skapt oss. Vi vil vite hva de har opplevd, overlevd for å stå her med oss. For å vite om dem, er å vite om oss selv.

Faren til venninna mi deler oftere med henne, enn hva min far gjør med meg. Jeg vet mer om hennes far, enn hva jeg vet om min egen. Jeg prøver å ikke tenke på det når hun forteller, jeg prøver i stedet å tenke at fedrene våre kommer fra det samme landet, det samme fylket, at historien om hennes far, på sett og vis, også må være historien om min egen. Jeg vet ikke om det bringer meg nærmere pappa å tenke på den måten, eller om det egentlig har motsatt hensikt. Men jeg lærte tidlig at det du ikke vet om foreldrene dine, finner du på, tilegner detaljer du ikke vet om stemmer, men som du antar må ha stemt, om ikke for dine foreldre, så i hvert fall for noen. Jeg antar at siden jeg fortsatt gjør dette, så må det ha vært nødvendig for meg. Kanskje det er det fortsatt.

Det er et minne av pappa som jeg ofte tenker på. Da jeg var tre år gammel, bestemte jeg meg for å klatre opp på vasken på badet for å hente tannkremen min. Den gamle vasken tålte ikke vekta av kroppen min, og begynte å sprekke opp.

I panikk grep jeg tak i speilet og reiv det med meg i fallet. Jeg fikk et dypt kutt i foten og slet med å bevege på meg lenge etter ulykken. Det gjorde så vondt å gå at jeg heller lot være, begynte å krabbe igjen i stedet. Det var da pappa kjøpte en sykkel som han tvang meg til å sykle på, litt og litt for hver dag. Han lærte meg å gå på nytt igjen. Jeg gikk skeivt hele barndommen min, jeg har fortsatt kulen på foten, men jeg lærte å gå. Jeg tror jeg ofte tenker på dette minnet fordi det forteller meg så mye om han og livet han har levd. Hvordan han selv ble lært opp til å stå i vanskelige ting, sette til side smerten og *prestere*. Nå som jeg selv er forelder, har dette minnet fått flere nyanser. Jeg kan ikke unngå å lure på hva jeg ville gjort om det var min sønn som var i samme situasjon og hva svaret eventuelt sier om meg som forelder.

Faren min dukker ofte opp som tema hos psykologen jeg går til. Sann er det bare. Jeg vet hva jeg vil og ikke vil videreføre som forelder, og det føles banalt å si at *dette* er det vanskeligste med å bli mor for min del. Å være bevisst. Men når jeg snakker med min etnisk norske psykolog, som *dessverre ikke kan så mye om Balkan, eller det å vokse opp med foreldre som vokste opp under en okkupasjon*, føler jeg meg rådløs. For det kjennes ikke rettferdig av meg å holde foreldrene mine opp til de samme standardene som er forventet, når de ikke har hatt det samme utgangspunktet som meg. Faren min har traumer han ikke har hatt privilegiet av å bearbeide. Erfaringer han ikke har et språk for, men som like fullt eksisterer i han og som derfor har blitt videreført i meg, hans førstefødte. Opplevelser som ikke er mine egne, men som preger meg og har lagt grunnlaget for hvem jeg er. Jeg kan ikke unngå å lure på om, og i så fall hvordan, dette vil dukke opp i min sønn.

Men pappa er ikke taus hele tiden. Det finnes samtaleemner han mer enn gjerne snakker med meg om. Lista er lang. Pappa gir meg råd om økonomi. Han forteller villig om filmer han har sett og liker å se om og om igjen (deriblant Jackie Chan-filmer). Pappa snakker om biler, bomprisene i Østfold, NAV og hvor ødeleggende systemet er for folks helse (et tema jeg også

liker å snakke om). Pappa gjentar ofte at jeg og brødrene mine burde ringe kompisen hans som kan ordne albanske TV-kanaler til oss for en billig penge. Og sist, men ikke minst, snakker pappa gjerne med meg om sønnen min. Pappa elsker å snakke om sønnen min.

Faren min sliter med knærne, har dårlig rygg og beinskjørhet. Å gå lange distanser er vanskelig for ham, men hver gang han og sønnen min treffes, insisterer han på å krabbe etter ham for å få han til å le. En gang samboeren min skulle ordne noe på mobilen til pappa, oppdaget han at hele galleriet i fotomappen hans var fylt av bilder jeg har sendt han av sønnen min. Skjermspareren hans er for første gang heller ikke de tilfeldige skjermsparerbildene som følger med mobilen, men et bilde han fikk av sønnen min for over et halvt år siden. Ungen min, som på bildet akkurat har fylt tre måneder, ligger på gulvet og flirer mot kameraet. Jeg vet at det er mye faren min ikke får sagt med ord, som han forteller meg med handling.

Nå nylig var jeg i Kosovo. Der lette jeg gjennom bilder av faren min og fant et fra da han var liten, kanskje to, tre år gammel på det meste. Krøllene hans så nesten lyse ut på det lille skrøpelige bildet. I grepet holder han en hvit bamse. Når jeg kommer hjem igjen fra Kosovo, viser jeg pappa bildet og spør om bamsen. Til min store forbauselse forteller pappa at han fikk bamsen av en slektning, han husker ikke hvem, men han lekte mye med den som barn. Og jeg synes det er noe i blikket hans når han forteller, en mykhet jeg er redd skal forsvinne om jeg rører på meg, graver for mye. Han holder bildet i hånda, og forteller at han hadde bamsen frem til den ble tatt fra ham av noen eldre gutter. Han sier ikke mer, og jeg har lært meg å nøye meg med det jeg får. Pappa rekker meg bildet tilbake og setter seg ned på gulvet for å leke videre med sønnen min. Jeg sitter lenge og ser på dem før jeg får tanken om at det kanskje er i leken pappa klarer å nå inn til seg selv og sitt eget liv på måter han ellers ikke får til. Så jeg reiser meg opp fra sofaen og setter meg ned på gulvet med dem for å leke. •

Flink Gutt

Novelle

Hun ligger med kvinner som ligner på faren.

De kaller henne *good boy* og hun kaller dem *daddy*.

De gjør det fordi hun ber dem om det. De liker det ikke når hun spør, men gjør det som regel likevel.

Det er hun som spør, denne gangen også.

«Pappa, liksom?» svarer Asha.

De ligger sammen på et skittent teppegulv, en arm rundt henne som forsvinner idet hun spør. Asha med algebrune smale øyne og bekymret vik i haka. Amal, med det hun håper er et uleselig ansiktsuttrykk (klar til straks å nekte for at hun mente noe med spørsmålet). Teppefibrene kjæler ansiktet hennes, tjukke, grumsete som olje, støv som kiler i nesa.

«Nei, ikke pappa, det må være på engelsk, det er viktig», retter Amal og legger til: «vil du ha en?». En rund hvit pille i håndflata.

«Ja», sier Asha, uten å spørre hva det er. Uansvarlig, er det ikke, å bare stole blindt på henne sånn? Det vokser farger ut av hvite vegger. Pillene de tok er mørkere enn noe hun har tatt før. Her er riddere og monstre, drager og blekkspruter, ikke blomster og fred i verden. Hun lar seg svelge av et hav av edderkopper. De skremmer henne ikke. Hun tar dem imot som gamle familiemedlemmer. Asha over henne nå, hendene rundt henne, hun svømmer opp mot overflaten av ansiktet sitt og ser at Asha sitt ansikt er trolsk, at skyggene i ansiktet hennes er blitt hardere, at hun vokser fra barn til olding der i mørke, fra kvinne til mann, tilbake igjen, også fram.

Daddy, sier Amal.

Good boy, svarer Asha.

I dagene som følger legger hun merke til flere ting ved Asha som minner henne om faren. Hun har den samme rullende gangen, de samme skuldrene, den samme runde nesen, det samme håret, svart og kruset, skåret ned til skallen. Asha vet ikke noe om likhetene. Prøver seg fram likevel:

«Prater dere lenger, du og faren din?»

Amal svarer ikke på det.

«Skal du hjem i langhelga?»

Nei.

«Har du søsken?»

Nei.

Etter hvert tør Asha spørre om det hun egentlig lurte på:

«Hvorfor vil du egentlig dette?»

«Det er bare for gøy», svarer hun, «Ingen grunn til å grave i det.»

«Kom igjen». Asha gir seg ikke.

Greit. Det er jo ikke det at Amal og faren var så fæle mot hverandre. Hvis hun *må* se nærmere på det (og hun motsetter seg dette av prinsipp, det må vel være greit å ikke pirke i *alt*), så er det kanskje noe i at hun savner det trygge, kanskje hun vil være *flink gutt*, mer enn hun vil at Asha skal være *daddy*. Asha ler når hun forteller dette og setter på Jan Eggum og Jan Eggum synger *mor jeg vil tilbake* og de fniser og Eggum fortsetter, synger *til ditt myke mørke leie* og hun ligger med hodet mellom beina til Asha og de to ler enda mer, for kanskje kan Asha være mamma, også, ikke bare *daddy* og Jan Eggum synger, *verden er for stor for meg, la meg forsvinne i deg*.

Marjam Idriss

Marjam Idriss er forfatter og oversetter. Som forfatter debuterte hun med *Jannikeevangeliet* i 2017. Hennes andre roman *Halvt* kom ut i 2024. Marjam debuterte som skjønnlitterær oversetter med Jenny Hvals *Paradise Rot* i 2018. Siden har hun oversatt Jenny Hvals *Girls Against God*, Zadie Smith, Amanda Gorman, Ibi Zoboi og Yusef Salaam.

Hun har den samme
rullende gangen,
de samme skuldrene,
den samme runde
nesen, det samme håret,
svart og kruset, skåret
ned til skallen.

Kanskje er det noe hun savner. Foreldrene, og hjemmet deres. Hun har glemt alt sammen. Kom hjem fra skolen og var sytten år og glemte at mamma alltid traff venninnene sine siste tirsdag i måneden. Nitten år, på besøk fra universitetet, glemte at pappa ikke tålte melk. Bit for bit. Til foreldrene var fremmede mennesker. Helt til foreldrene glemte 20-årsdagen hennes, eller kanskje de gjorde det med vilje fordi hun hadde glemt farens førtifemårsdag året før. Helt til hun ikke lenger forsto alle nyansene av farens munnlyder, ikke forsto fargene av morens sukk, ikke skjønnte alt de ikke sa, selv om de trodde de skrek det. De var en sånn familie som aldri snakket om ting, og om du ikke gjør det, om du holder de verste tankene dine for deg selv, er du avhengig av å lese stillheten til hverandres fordel. Misforstå hverandre riktig, være varsom. Sånn pleide det å være. De var stille, men de kranglet ikke, helt til hun begynte å lese dem på nytt, forsto stillheten, ikke som kjærlighet og respekt, men avstand. Helt til forholdet deres så ut sånn som dette: GOD PÅSKE | TAKK DET SAMME. | HEI GOD SOMMER HVORDAN GÅR DET I NY JOBB | JO, TAKK BARE BRA. Hun begynte å fortelle folk at foreldrene hennes kastet henne ut. Som om foreldrene hennes noen gang ville gjort noe så *dramatisk*.

Det var ingen som stilte spørsmål ved fortellingen den gangen. Folk var villige (litt for villige, kanskje) til å tro på at akkurat hennes familie hadde utstøtt en de var glad i. Kanskje trodde de at det hadde med religion å gjøre, med kultur, med bygda der de bodde, men i virkeligheten var det hun som flytta. Hun som utstøtte dem. Hun ga opp den dagen faren sa at hun ikke forsto ham. At hun, etter at hun flytta og fikk nye venner, leste andre bøker, så andre filmer, snakket et annet språk enn han var vant til. At hun hadde vokst og blitt et annet menneske, et menneske som ikke lenger skjønnte ham når han mumlet foran TV-en, der de før hadde vært så like de to. Hadde de ikke? Hun merket hvor ukomfortabel han var sammen med henne, og trakk seg bort. Hun sluttet å snakke med ham.

Det er noen år siden nå.

Etter den aller første motviljen ('pappa, liksom?'), forstår Asha opplegget deres som kink, og da er det greit. De to drar på kink kvelder i svette kjellere, kjøper dyrt utstyr ('kostymer, liksom?' Nå er det hun som er skeptisk). De snakker aldri om det, men hun ser at rollespillet forandrer dem begge. Asha er mer maskulin nå, er hun ikke? Noen ganger tror Amal det er hennes egen feil. At hun har gjort dette mot Asha. Var hun sånn da de møttes? Eller har Amal åpnet opp noe hos Asha som allerede var der?

'Pappa, liksom?'

Amal får en plutselig følelse av at hun har gått for langt. Hun er flink gutt nå, ikke et helt selv, men hender som ikke lytter til hodet, et rådvilt hode uten hender, bein uten mage, uten hofter. Asha bestemmer.

Så deilig det er å ikke bestemme selv.

Hun spør ikke Asha om forvandlingen er greit for henne. De tilbringer mer og mer tid sammen. Prater mindre og mindre.

Daddy, sier Amal.

Good boy, svarer Asha.

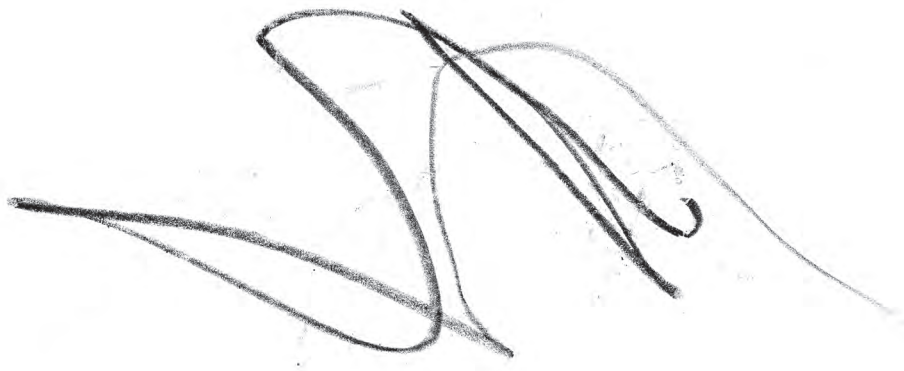
TrAPs filmserie 2024

Filmserien denne høsten bygger sin tittel på en strofe av dikteren Mahmoud Darwish. *Når månen stiger ut av mørke* består av fire filmer og svarer samtida vår med erfaringer av helbredelse fra sorg og traumer, som essens i fred og gjenoppbygging. Vi viser brasilianske *Praia Formosa*, marokkanske *The mother of all lies*, georgiske *Bebia, a mon seul désir* og chilenske *Animalia paradoxa*. Serien presenteres på Cinematekene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim og er satt sammen av Hanan Benammar og Brynjar Bjerkem. Vi starter i Bergen 26. september og viser deretter filmene i alle fire byer i løpet av høsten. Se visningsstedenes egen annonsering og TrAPs hjemmeside for tidspunkter.

Bollywood utekino hos oss på Ulven

Søndag 15. September (18.00) inviterer TrAP og Kloden Teater til gratis 2024 kick-off for den prestisjetunge Bollywood Festival senere i måneden. Vi har ryddet Tårnplassen utenfor der vi har kontor - i Kabelgata 51, for drive-in og med sitteplasser og servering fra Tårnet Terrassen, samt mat å kjøpe fra foodtrucks. Vi viser 1995-klassikeren *Dilwane dulhania le jayenge* (*The brave-hearted will take the bride*) av Aditya Chopra, med Shah Rukh Khan. Kom forbi med og uten bil for en sjelden utendørs anledning i septemberrnatta til å oppleve den nest mest sette filmen i indisk kinohistorie! Se trap.no for gratisbilletter.

TrAP (Transcultural Arts Production) er en kunstprodusent for, av og i det flerkulturelle Norge som jobber for å heve kvaliteten på norsk kunst- og kulturliv. Mer om oss finner du på trap.no

10 undersøkelser

Utgitt av TrAP, 2024

Redaktør
Redaktørassistent
Korrektur
Ansvarlig utgiver
Grafisk Design
Illustrasjoner
Typsnitt

Namra Saleem
Selma Benmalek
Pernille Ødegaard
Hilde Ghosh Maisey
Plantas Studio [João Doria de Souza]
Hugo Roede-Doria og mormor
Nordic Pavilion [Scott Vander Zee]
Cardone [Fátima Lázaro]

Trykk
Opplag
ISSN

Amedia, Norge
52 000
2703-6952

Gi oss din tilbakemelding!

Det er stor hjelp for oss å høre dine tanker om denne avisa. Du kan svare med å scanne QR koden med kamerafunksjonen på mobilen din. Om du besøker oss på trap.no er det også mulig å finne en lenke til spørreundersøkelsen der.

På forhånd takk! Vi takker dessuten for følget her til siste siden.

 Kulturrådet

 FRITT ORD

 Oslo

 VIKEN
FYLKESKOMMUNE